

SERGEJ KRAJGER

predsednik Predsedništva SFRJ

Četrdeset godina oružanih snaga SFRJ

Referat druga Sergeja Krajgera, predsednika Predsedništva SFRJ na svečanoj akademiji u »Sava centru« u Beogradu 21. decembra 1981. godine — povodom 40-godišnjice JNA

Današnju svečanost sa osećanjem ponosa posvećujemo stvaranju i razvoju oružanih snaga socijalističke Jugoslavije u protekle četiri decenije, važnosti i dalekosežnosti tog istorijskog događaja za našu zemlju, njen razvitak i međunarodni položaj, posebno u današnjim zbivanjima i složenim političkim odnosima u svetu.

Ovaj jubilej je vanredno značajan za radničku klasu i radne ljude, za sve naše narode i narodnosti, za ratne generacije i omladinu koja je stasala u miru, za pripadnike oružanih snaga. Njegovo obeležavanje oživljava u nama sećanja na herojske podvige i nesebične žrtve najboljih sinova i kćeri naših naroda i narodnosti u njihovoj zajedničkoj borbi za uzvišene ideale slobode i nezavisnosti, za bratstvo i jedinstvo, za duboki revolucionarni preobražaj društva i jačanje naše odbrambene sposobnosti. To je, ujedno, i podsećanje na doprinos Jugoslavije pobedi savezničkih snaga nad snagama fašizma i nacizma, kao i pobedonosnom razvoju antikolonijalne revolucije i jačanju socijalističkih i svih progresivnih snaga u svetu.

Naša narodnooslobodilačka borba protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajnika bila je po svojim društvenim, političkim i vojnim svojstvima i ukupnim dostignućima, kao i po svojim humanim i etičkim vrednostima, jedinstven primer u porobljenoj Evropi. Iz teške borbe najširih narodnih masa nicale su i razvijale se i naše oružane snage, čime je bio određen njihov narodni, oslobodilački i

revolucionarni karakter. Radnička klasa, seljaštvo, napredna inteligencija, sve progresivne i patriotske snage, pod rukovodstvom Partije i Tita, u toj herojskoj borbi stvarali su i stvorili novu Jugoslaviju.

Odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu i njihovo ostvarivanje pokazali su da je u narodnooslobodilačkom ratu nastala nova Jugoslavija kao demokratska federativna zajednica ravnopravnih, bratskih naroda i narodnosti sa istinskom narodnom vlašću, kao izrazom pobjede novih društvenih snaga pod rukovodstvom radničke klase i Komunističke partije. Uporedo s tim, na međunarodnom planu vođena je i izvojevana bitka za priznanje tekovina narodnooslobodilačkog rata. Samo takva, nova Jugoslavija, mogla se uspješno suprotstaviti politici interesnih sfera i stranoj hegemoniji i postati samostalan, nezavisan subjekt međunarodnih odnosa.

Duboki narodni i revolucionarni karakter narodnooslobodilačke borbe i revolucije odredio je karakter i smer našeg društvenog razvoja u posleratnom razdoblju. Revolucionarna inicijativa najširih narodnih masa nastavila se u periodu obnove, a po njenom završetku našla je svoj puni izraz u izgradnji socijalističkog samoupravljanja. Sa razvojem socijalističkog samoupravljanja i podružljavanjem poslova odbrane zemlje i zaštite ustavnog uređenja, kao i spoljne politike, tekao je i razvoj Jugoslovenske narodne armije. Naša armija i oružane snage u celini razvijali su se kao faktor mirne, socijalističke izgradnje i jačanja međunarodnog položaja Jugoslavije kao nezavisne i nesvrstane zemlje.

Svojim istaknutim učešćem u redovima antihitlerovske koalicije i velikim doprinosom pobjedi nad fašizmom, nova Jugoslavija je već u toku drugog svetskog rata stekla veliki ugled u svetu. U posleratnom periodu taj ugled je učvršćivala odlučnom odbranom svoje nezavisnosti i vlastitog puta u socijalizam i aktivnom ulogom u borbi za mir i društveni napredak, za poštovanje slobode i nezavisnosti naroda i zemalja i njihovu ravnopravnu saradnju. Ime Jugoslavije i Tita postalo je simbol slobode i nezavisnosti, samostalnosti i ravnopravnosti. U sve naše pobjede i uspehe, kako u ratu tako i u miru, uključujući stvaranje i razvoj naših oružanih snaga utkani su misao i delo Partije pod rukovodstvom Tita.

U protekle četiri decenije naše oružane snage časno su izvršavale sve svoje zadatke u borbi za oslobođenje i stvaranje uslova za revolucionarne društvene preobražaje, i u naporima za obezbeđenje nezavisnosti, integriteta i mirnog razvoja socijalističke Jugoslavije. To je bilo moguće zahvaljujući masovnom heroizmu naših

boraca u ratu i neumornim posleratnim naporima pripadnika oružanih snaga u jačanju odbrambene moći zemlje.

Koristim ovu priliku da, u ime Predsedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i radnih ljudi naših socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina, odam priznanje svim borcima i vojnim starešinama, onima koji se više ne nalaze u aktivnoj vojnoj službi i onima koji su danas u oružanim snagama, za predano služenje interesima svoje socijalističke zemlje, naših radnih ljudi, naših naroda i narodnosti.

Naš narodnooslobodilački rat je pokazao da i mala zemlja, oslanjajući se na sopstvene snage i odlučnost narodnih masa da svoju sudbinu uzmu u vlastite ruke, može da se suprotstavi najmoćnijoj vojnoj sili. Istovremeno, on je pokazao da je to bilo moguće postići ostvarivanjem jedinstva nacionalnooslobodilačkih i istorijskin revolucionarnih ciljeva radničke klase i interesa najširih narodnih masa.

U toku rata naša narodnooslobodilačka vojska morala se boriti ne samo protiv fašističkih armija, nego i protiv brojnih formacija domaćih izdajnika, koje su se, pod zaštitom i uz pomoć okupatora, a neke i u službi bivše jugoslovenske vlade u izbeglištvu, okrenule protiv našeg naroda i njegove oslobodilačke borbe. Samim tim, bilo je jasno da će pobjeda nad fašističkim osvajačima značiti ujedno i poraz domaćih izdajnika i protivnarodnih planova reakcionarnih snaga.

Titova strategija

Narodni karakter oslobodilačke borbe, učešće najširih narodnih masa u njoj i specifični uslovi u kojima su tu borbu vodili svi narodi i narodnosti Jugoslavije, određivali su i odgovarajući, novi način vođenja rata, koji je sadržan u Titovoj strategiji. Tu strategiju Tito je, možda najsazetije izrazio u članku, objavljenom u »Komunistu« oktobra 1946. godine, pod naslovom: »U čemu je specifičnost oslobodilačke borbe i revolucionarnog preobražaja nove Jugoslavije«.

»... Borba, kako partizanskih odreda tako i nove narodne armije — napisao je Tito tom prilikom — nije imala epizodičan karakter. Ne, to je bio permanentan, krvav rat sa svim njegovim posljedicama, rat do istrebljenja — protiv okupatora i domaćih izdajnika. To je bio opštenarodni rat, ali dobro organizovan i vođen iz

jednog centra, Vrhovnog štaba, sa kombinacijom partizanskog ratovanja sa frontalnim borbama, koje su bile uslovljene postojanjem slobodnih teritorija i formiranjem velikih vojnih jedinica, divizija i korpusa«.

U toj koncepciji izraženo je ono što je novo u odnosu na raniju vojnu misao i ono što je specifično, s obzirom na konkretne istorijske okolnosti.

Početni elemenat u strategijskoj zamisli naše narodnooslobodilačke borbe bio je partizanski način vođenja rata, ali sa orijentacijom na masovni narodni ustanak koji će prerasti u opštenarodni rat. Razmah narodnooslobodilačke borbe u svim krajevima Jugoslavije podstaknut je naročito savetovanjem u Stolicama, septembra 1941. godine, na kome je donešeno niz važnih odluka, među kojima i odluka da se formiraju nacionalni i pokrajinski glavni štabovi kao neposredna rukovodstva oružanih snaga naših naroda i narodnosti, kao i odluka o promeni naziva Glavnog štaba Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije u Vrhovni štab.

Narodnooslobodilački rat, u celini, karakteriše upravo svestrano angažovanje narodnih masa i svih naroda i narodnosti Jugoslavije u stvaranju Narodnooslobodilačke vojske, narodne vlasti i masovne borbene društveno-političke organizacije kakav je bio Narodnooslobodilački front. To jasno pokazuje da samoupravljanje, i sistem opštenarodne odbrane, kao njegov specifični izraz, imaju svoje duboke korene još u narodnooslobodilačkom ratu. To znači da je narodnooslobodilački rat, sam po sebi, bio manifestacija samoodbrane i samozaštite narodnih masa. Iz te aktivnosti narodnih masa i raznih oblika opštenarodnog otpora izrastala je i razvijala se i njegova organizovana oružana snaga.

Partizanski način ratovanja postepeno je prerastao u kombinovani, partizansko-frontalni, što je bio naš originalan strategijski koncept. Njegova primena je potvrdila našu sposobnost da se i u najtežim uslovima, kakvi su bili krajem 1941. i 1942. godine, prilagodimo promenama i da se strategiji i taktici neprijatelja suprotstavimo na način koji nam je osiguravao inicijativu i slobodu akcije. Mi nismo prihvatili krute frontove koje je želeo da nam nametne neprijatelj, ali smo mu sami nametali frontalne borbe pod uslovima koji su za njega bili nepovoljni.

U razvoju naših oružanih snaga već krajem 1941. godine učinjen je kvalitativni skok stvaranjem Prve proleterske udarne brigade sa perspektivom obrazovanja sve većih sastava — divizija, korpusa i armija, kao i raznih rodova i vidova savremenih oruža-

nih snaga. Tako su se povećavale i sposobnosti za izvršavanje krupnijih operativnih i strategijskih zadataka. Partijske organizacije i politički organi obezbeđivali su idejno-političko jedinstvo svih delova Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, visok borbeni moral i čvrstu, svesnu disciplinu.

Jedinstveno rukovođenje i komandovanje Narodnooslobodilačkom vojskom proisteklo je iz jedinstvene političke i vojne strategije. Ono se ogledalo u centralizovanim rukovodećim i komandnim funkcijama i odgovornostima Vrhovnog štaba i Vrhovnog komandanta, ali se time nije iscrpljivalo. Podrazumevalo je i nužan stepen samostalnosti i inicijative nacionalnih i pokrajinskih glavnih štabova, kao i drugih štabova i komandi borbenih jedinica u okviru odgovornosti za ostvarivanje jedinstvenog strategijskog plana. A glavna karakteristika naše originalne ratne veštine bila je usmerenost na stalnu sistematsku ofanzivu na strategijskom, operativnom i taktičkom planu, protiv neprijatelja koji je svojim akcijama pokušavao da se suprotstavi sve većoj snazi i nezadrživom širenju narodnooslobodilačkog rata.

U partizanskim odredima i drugim jedinicama već 1941. godine bilo je oko 80 hiljada boraca. Takve vojne snage tada nije bilo u okupiranoj Evropi. Oslobođene su prostrane teritorije, u raznim krajevima Jugoslavije, na kojima je nicala narodna vlast. Za »sile osovine« otvoreno je novo, nepredviđeno ratište koje je prikovalo preko pola miliona njihovih vojnika.

Već sledeće, 1942. godine stvara se Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije sa 150 hiljada boraca. Godinu dana docnije taj broj je udvostručen. Te, 1943. godine vođene su slavne bitke na Neretvi i Sutjesci. Vojne i političke pobede koje smo do tada izvojevali omogućile su da se na Drugom zasedanju AVNOJ-a donesu istorijske odluke kojima je utemeljena nova Demokratska Federativna Jugoslavija.

Tokom 1944. godine konačno su oslobođeni veliki delovi naše zemlje. Narodnooslobodilačka vojska narasla je na 600 hiljada ljudi, da bi u završnu ofanzivu, 1945. godine, Jugoslovenska armija krenula sa oko osam stotina hiljada boraca.

U borbama protiv zajedničkog neprijatelja na našem tlu uzeli su, takođe, učešća pripadnici ili delovi oružanih snaga više prijaltskih naroda. Mi cenimo, njihov doprinos i poštujemo žrtve koje su dali, ne odvajajući ih od naših sopstvenih.

Kao što je poznato, u drugoj polovini 1944. godine jedinice Crvene armije borile su se zajedno sa Narodnooslobodilačkom voj-

skom Jugoslavije za oslobođenje delova naše teritorije i glavnog grada naše zemlje — Beograda.

Sa jedinicama naše Narodnooslobodilačke vojske učestvovala su krajem 1944. i početkom 1945. godine na pojedinim sektorima i neke jedinice bugarske Otečestveno-frontovske armije. Poznate su, inače, okolnosti zbog kojih smo izašli u susret molbi bugarske vlade za to učešće.

Kao rezultat saradnje dve partije u ratu protiv zajedničkog neprijatelja, u borbama za oslobođenje pojedinih krajeva naše zemlje, sa jedinicama naše narodnooslobodilačke vojske učestvovali su i delovi dve divizije Narodnooslobodilačke vojske Albanije.

I u jednom i u drugom slučaju, sa naše strane to je činjeno u cilju zajedničke borbe protiv fašizma i jačanja prijateljskih odnosa i saradnje sa narodima ove dve susedne zemlje. Međutim, u poslednje vreme — naročito sa strane Albanije — tom doprinosu daju se dimenzije i tumačenja koja znače iskrivljavanje istorijskih činjenica sa očiglednim teritorijalnim aspiracijama prema Jugoslaviji.

Doprinos naših oružanih snaga pobedi nad fašizmom u drugom svetskom ratu je višestruk. Naše oružane snage vodile su neprekidnu borbu sa rastućim intenzitetom i vezivale trideset do trideset i pet okupatorskih divizija i brojne kvislinške formacije. Na jugoslovenskom ratištu poginulo je 450 hiljada neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira. Svoje živote položilo je 305 hiljada naših boraca i starešina, dok ih je 425 hiljada ranjeno. Ukupni naši gubici u drugom svetskom ratu premašuju milion i sedam stotina hiljada ljudi.

Internacionalističko opredeljenje našeg narodnooslobodilačkog pokreta izrazilo se i u pomoći koja je pružana u organizovanju i širenju oružane borbe i otpora u Albaniji i Grčkoj, a kasnije u Italiji i Bugarskoj.

Značaj narodnooslobodilačke borbe i uloge naših oružanih snaga kao krupnog faktora u antihitlerovskoj koaliciji potvrđen je i priznanjima saveznika i pružanjem pomoći u naoružanju i opremi za izvođenje završnih operacija.

Međunarodno priznanje nove Jugoslavije nije, međutim, išlo lako. »Možda nikada nijedan mali narod — rekao je Tito na Drugom zasedanju AVNOJ-a — nije tako skupo došao do toga da uvjeri svjetsku javnost da je krv koja je prolivena u Jugoslaviji njegova krv...« Na žalost, i docnije, činjeni su i danas se čine pokušaji da se ta istina oskrnavi, da se rehabilituju izdajstvo i zločin. S tim u vezi su i pokušaji umanjivanja etičkih vrednosti naše revolucije.

Tome idu naruku i određene struje, građansko-liberalističke i nacionalističke orijentacije, u našoj zemlji, koje iskrivljuju sliku naše revolucije, njenih tekovina i vrednosti. Argumentovano suprotstavljajući tome, u sadašnjem trenutku jedan je od neposrednih zadataka naše idejne borbe i obezbeđenja kontinuiteta naše revolucije.

Društvena svest o našem narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji i o pobjedi nad fašističkim okupatorima i domaćim izdajnicima svih boja nerazdvojni je deo društvenog bića ratnih i posleratnih generacija. Heroizam boraca koji su izvojevali tu pobjedu ostaće za sva vremena nepresušni izvor borbenih slobodarskih nadahnuća kao i obaveza da svim snagama branimo i dalje razvijamo slobodu i nezavisnost socijalističke Jugoslavije, i sve tekovine naše socijalističke revolucije.

U prvim posleratnim godinama najveća pažnja bila je poklonjena obnovi i socijalističkoj izgradnji naše zemlje, daljem razvoju i učvršćivanju tekovina narodnooslobodilačke borbe i onemogućavanju mešanja spoljnih sila i kontrarevolucionarnih akcija naoružanih ostataka domaćih izdajnika. U zaštiti tekovina naše revolucije odigrala je i u to vreme značajnu ulogu naša armija.

Moralno-političko jedinstvo naših naroda i narodnosti, čvrstina i odlučnost Partije i osposobljenost naše armije, bili su oni suštinski faktori koji su nam omogućili da u mirovnim ugovorima učvrstimo tekovine revolucije ozakonjene odlukama Drugog zasjedanja AVNOJ-a i obezbedimo priznanje Jugoslavije u današnjim granicama.

Odlučno se opirući svim pritiscima, zadobili smo najšire međunarodno priznanje

Međutim, Jugoslavija je posle rata bila izložena velikim pritiscima sa raznih strana. Ali, zahvaljujući upravo našem jedinstvu, snazi naše zemlje i armije, osujetili smo sve te nasrtaje. Odoleli smo pritisku Staljina, odbranili i obezbedili sopstveni put socijalističkog razvoja našeg društva. Odlučnim otporom svim pritiscima spolja zadobili smo najšire međunarodno priznanje i na najbolji način afirmisali pravo i odgovornost svakog naroda za sopstveni razvoj, a time i mogućnost vanblokovske pozicije male zemlje i njenog ravnopravnog položaja i delovanja u međunarodnom životu.

Težina spoljnih pritisaka na Jugoslaviju u to vreme bila je takva da je to zahtevalo krajnja naprezanja ljudskih snaga i materijalnih izvora. Tada smo izdvajali petinu nacionalnog dohotka za potrebe odbrane i utemeljili sopstvenu industriju naoružanja i opreme.

Povodom desetogodišnjice Jugoslovenske armije, 1951. godine, kada je njen naziv promenjen u Jugoslovensku narodnu armiju, Tito je pokrenuo raspravu o daljem razvoju naših oružanih snaga i naše ratne veštine. Posebno je naglasio potrebu razvoja doktrine opštenarodnog odbrambenog rata u savremenim uslovima. Ostvarivanje takvog koncepta bilo je povezano sa razvojem socijalističkog samoupravljanja i područstvljavanjem narodne odbrane i bezbednosti zemlje. A preduslov za to bilo je prevazilaženje otpora konzervativnih snaga i konačni politički obračun sa snagama birokratskog centralizma i unitarizma na Četvrtom, brionskom plenumu CK SKJ 1966. godine, pa i posle njega.

U političkom i vojnom smislu značaj doktrine opštenarodnog odbrambenog rata je veliki. Ona daje celovit odgovor na pitanje o objektivnim mogućnostima za odbranu nezavisnosti Jugoslavije, sa osloncem na sopstvene snage.

Krajem šezdesetih godina jasno je potvrđena orijentacija na razvoj odbrambenog sistema u kojem će doći do punog izražaja socijalistički samoupravni odnosi, položaj radnih ljudi i odlučujuća uloga radničke klase, kao i opšti nacionalni i društveni interesi naroda i narodnosti, odnosno republika i autonomnih pokrajina. Ta orijentacija se i konkretno osnažuje u dokumentima narednih kongresa Saveza komunista Jugoslavije i Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1974. godine. Na toj osnovi ostvaruje se i razvija u praksi sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, počev od osnovnih organizacija udruženog rada i mesnih zajednica, preko opština, republika i pokrajina do Federacije.

Osnovna karakteristika opštenarodne odbrane, po čemu se ona razlikuje od većine odbrambenih sistema i vojnih organizacija u svetu, jeste područstvljavanje odbrambenih poslova. Sa razvojem socijalističkog samoupravljanja radni ljudi i građani, i žene kao i muškarci, preuzeli su na sebe neposrednu odgovornost za odbranu i bezbednost zemlje. U isto vreme nosioci ovog sistema su socijalističke republike i socijalističke autonomne pokrajine, njihovi narodi i narodnosti. Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita usmerene su na sprečavanje i onemogućavanje neprijateljskog delovanja svih vidova, uključujući i metode specijalnog rata, kojih

nije pošteđena ni naša zemlja, i koji se već odavno koriste kao sastavni deo pritisaka i agresija spolja i subverzije iznutra.

Jugoslovenskoj narodnoj armiji, kao udarnom delu naših oružanih snaga, namenjena je uloga da se suprotstavi glavnim snagama eventualnog agresora. Naša armija, u tehničkom i tehnološkom pogledu, drži korak sa razvojem savremenih armija u svetu. I možemo reći da danas imamo u svakom pogledu savremenu i snažnu vojnu organizaciju, sposobnu da izvrši zadatke u svakoj situaciji.

Naša armija je u celokupnom posleratnom razdoblju neposredno učestvovala u socijalističkoj izgradnji, u političkom, društvenom i kulturnom životu zemlje. Kao »masovna škola socijalističkog vaspitanja mladih generacija«, ona je dosledno sprovodila u život politiku Saveza komunista Jugoslavije, negujući po tradiciji, sa posebnom odgovornošću bratstvo i jedinstvo. U svim prelomnim momentima našeg društvenog razvoja jedinstvo naše armije u idejno-političkom pogledu i u praktičnoj akciji došlo je do punog izražaja. Uloga Saveza komunista u Jugoslovenskoj narodnoj armiji bila je uvek vrlo velika. Sada je u našoj armiji sto hiljada komunista. A stotine hiljada vojnika primljeni su u Savez komunista za vreme služenja vojnog roka.

U teritorijalnoj odbrani organizovano je danas više od milion ljudi, a u slučaju rata ona bi praktično obuhvatila sve stanovništvo sposobno za borbu i razne druge oblike opštenarodne odbrane. Ona se osposobljava za vođenje oružane borbe i svih drugih oblika otpora agresoru u svim krajevima Jugoslavije, kao i za zaštitu ustavnog uređenja i samoupravljanja, bratstva i jedinstva i društvenih i materijalnih vrednosti stvorenih naporima radničke klase i svih radnih ljudi. U izgradnji i razvoju teritorijalne odbrane dolazi do punog izražaja odgovornost socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina.

Koncepciju oružane borbe u savremenim uslovima, definisao je Tito poznatom metaforom o »strategiji ježa«. Time je slikovito izrazio strategiju sveobuhvatne oružane borbe, kako u pogledu snaga i sredstava, tako i u pogledu prostora i vremena.

Od rata naovamo uvek je postojala uzajamna zavisnost između našeg društveno-ekonomskog i političkog razvoja i odbrambene sposobnosti naše zemlje. Zastoji u razvoju socijalističkog samoupravljanja negativno se odražavaju i na opštenarodnu odbranu, bezbednost i samozaštitu. Na to su nas, kao opomenu za celu zemlju, sa svom ozbiljnošću upozorile i upozoravaju akcije kontrarevolucionarnih snaga na Kosovu. One ukazuju na to šta sve može nastupiti ako dođe do zaostajanja u razvoju samoupravljanja, do pre-

ovladavanja birokratsko-tehnokratske prakse i nebudnosti prema nacionalizmu.

Međutim, naš sistem opštenarodne odbrane i društvene samozastite u celini, pokazao se i sposobnim i efikasnim u suzbijanju kontrarevolucionarnog pokušaja albanskih nacionalista i iredentista. Presudnu ulogu u tome imali su privrženost Albanaca na Kosovu socijalističkom samoupravljanju i zajedništvu naših naroda i narodnosti, kao i čvrsta rešenost naše socijalističke zajednice da ni u jednom svom delu ne dopuste delovanje kontrarevolucije. U tom duhu su naše oružane snage i organi bezbednosti, na osnovu političkih stavova Predsedništva CK SKJ i odluka Predsedništva SFRJ, dosledno izvršavali svoje zadatke.

U blokovskom suparništvu Evropa je i dalje kontinent sa najvećom koncentracijom oružanih snaga i najrazornijih ratnih sredstava, nuklearnih i klasičnih. Uz to, u njenom susedstvu su zabrinjavajuće krize i oružani sukobi.

Poseban problem koji zabrinjava čovečanstvo i dalje ostaje trka u naoružavanju. Samo u ovoj godini vojni izdaci dostigli su rekordnu cifru od preko 500 milijardi dolara, što je dvadeset puta više od ukupne pomoći koja se daje zemljama u razvoju. Umesto rešavanja svetskih ekonomskih i socijalnih problema, ugrožen je i sam ljudski opstanak. Krajnji je čas da se svi a pre svega oni koji poseduju najveće koncentracije razornih oružja, kako nuklearnog tako i konvencionalnog, zamisle nad ovom prostom istinom i odgovornošću za sudbinu svojih i svih drugih naroda.

Utoliko više sa pravom očekujem, kao i mnogi drugi, da sovjetsko-američki pregovori o nuklearnom naoružanju u Evropi donesu rezultate koji će smanjiti strepnje evropskih naroda i svih naroda sveta i doprineti smanjenju i uklanjanju nuklearnog naoružanja sa našeg kontinenta.

Kada je reč o evropskoj i opštoj bezbednosti, želim da istaknem ulogu koju u tome ima stvaranje zona mira, regiona bez nuklearnog oružja, kao i jačanje i širenje mera poverenja u raznim delovima sveta. Takve zone na našem kontinentu — na njegovom jugu, na našim balkanskim i mediteranskim prostorima, zatim u središnjem delu i na severu — označavale bi važan korak ka denuklearizaciji Evrope, kao izraz i uslov smanjenja ratne opasnosti. Uporedo sa tim, treba istaći da je bezbednost mediteranskog područja, opterećenog krizama i stranim vojnim prisustvom, od posebnog značaja za bezbednost svih priobalnih regiona, a time i za Evropu u celini.

Sve nas ozbiljno zabrinjava dalje zaoštavanje međunarodnih odnosa. Vojni izraz ekonomskih i političkih suprotnosti koje potresaju današnji svet ogleda se i u pojačanom blokovskom nadmetanju. Nastavlja se opasna trka u naoružavanju, učestali su vojni manevri, tinjaju stara i otpočinju nova ratna žarišta.

Umnožavanje opasnih kriza u svetu, kao i nagomilani problemi međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa, zahtevaju — možda više nego bilo kada ranije — aktivnu ulogu pokreta i politike nesvrstanosti. Nesvrstanost se u punoj meri afirmisala kao nezavisani i vanblokovski politički faktor u međunarodnim odnosima. Snaga politike nesvrstanosti, kojoj je Jugoslavija duboko privržena i koju dosledno sprovodi, upravo je u tome što teži otklanjanju ratnih opasnosti i takvom rešavanju problema koje nikome ne donosi jednostrane prednosti, već, u interesu svih, stvara uslove za mir, bezbednost, razvoj i opšti napredak.

Istorijska odgovornost pokreta nesvrstanih

Imajući na umu istorijsku odgovornost pokreta i politike nesvrstanosti, i njihovu ulogu koja nema alternative, moramo, zajedno sa drugim nesvrstanim zemljama, učiniti maksimalne napore kako bismo sledeći skup nesvrstanih na vrhu, iduće godine u Bagdadu, dočekali sa manje problema u pokretu i time ojačali njegovu akcionu sposobnost. U tome vidimo izuzetno važno područje naše saradnje sa drugim nesvrstanim zemljama, naročito predstojećih meseci.

Veliki značaj ima i dalja saradnja nesvrstanih, zemalja u razvoju i drugih zemalja kako bi, u okviru Organizacije ujedinjenih nacija, bio otvoren put globalnim pregovorima o stvaranju realnih pretpostavki za prevazilaženje i rešavanje nagomilanih problema ekonomskih odnosa u svetu i izgradnju novog međunarodnog ekonomskog poretka.

Na madridskom sastanku Konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji već duže vreme se raspravlja o potrebi sazivanja jedne konferencije koja bi bila posvećena jačanju mera poverenja i bezbednosti, kao i razoružanja u Evropi. Neutralne i nesvrstane zemlje Evrope ulažu značajne napore kako bi se stvorila pozitivna platforma za sazivanje ove konferencije. Mi u tome vidimo izraz opšteg interesa evropskih zemalja za mirom i bezbednošću na našem kontinentu. Iz tog razloga mi se stalno zalažemo za doslednu pri-

menu principa helsinškog dokumenta u odnosima između svih evropskih zemalja.

Događaji u svetu podstiču nas da i ovom prilikom istaknemo naš dosledan i nepokolebljiv stav da su neprihvatljivi svaka agresija i pokušaj korišćenja njenih plodova, svaka pretnja silom ili narušavanje suverenih prava drugih naroda, bez obzira na sredstva kojima se agresor služi, i na motive kojima se navedeni postupci opravdavaju.

Od toga polazimo u našem stavu prema nasrtajima na slobodu zemalja i naroda u raznim delovima sveta. Na tome zasnivamo naše zalaganje za priznavanje legitimnih nacionalnih prava palestinskog naroda, uključujući i pravo na sopstvenu državu, u čemu vidimo ključ za rešenje bliskoistočne krize. Tako gledamo i na agresivne postupke rasističkog režima Južne Afrike. Utoliko više najoštrije osuđujemo eskalaciju agresivnog ponašanja Izraela koji, primenjujući metode državnog terorizma, bombarduje tuđe gradove, a sada čak pokušava da anektira delove okupirane teritorije jedne suverene države. Svetska zajednica mora tome energično stati na put. Mora se — u interesu sigurnosti svih — u korenu onemogućiti da se bilo koja agresija može isplatiti.

Takav naš principijelan prilaz je izraz našeg dubokog uverenja, i kao socijalističke i kao nesvrstane zemlje, da sloboda i nezavisan društveni razvoj predstavljaju vrhunske, suverene vrednosti i tekovine zemalja i naroda, koje im niko nema pravo pogaziti ili uskratiti. To je bio naš kredo u revoluciji, on je to i danas.

Naša zemlja, dosledna svojoj revoluciji, svojim socijalističkim uverenjima, principima i politici nesvrstanosti, nastavlja istrajnu borbu protiv svih onih tendencija u međunarodnim odnosima, koje vode ugnjetavanju, dominaciji ili mešanju u unutrašnje stvari drugih zemalja. Sastavni deo tih napora je i jačanje odbrambenih snaga našeg društva i oružanih snaga posebno. Mi s ponosom ističemo da su naše oružane snage uvek služile i da će služiti samo odbrani naše slobode i nezavisnosti. Njihovo jačanje je potreba koju nam nameću okolnosti u svetu, a koje su van naše volje. Svojom politikom mi težimo da razvoj u svetu, i u našem regionu, učinimo što pozitivnijim.

Zbog toga ulažemo velike napore za stalno jačanje prijateljskih odnosa i saradnje sa našim susedima, sa nesvrstanim, evropskim i svim drugim zemljama. U takvim odnosima i saradnji — ravnopravnoj i na istim principima sa svima — mi vidimo i snažan oslonac sopstvene bezbednosti.

Sa zadovoljstvom ističem da je sastavni deo takvih odnosa i saradnja naših oružanih snaga — tehnička, ekonomska i druga — sa armijama znatnog broja prijateljskih, a posebno nesvrstanih zemalja.

U skladu sa razvojem međunarodne situacije, mi moramo — uporedo sa istrajnom borbom za razoružanje, mir i ravnopravnu međunarodnu saradnju — stalno voditi računa o odbrani naše zemlje.

Još od onoga ratnog vremena kada je narod delio i poslednji zalogaj s borcima, nikada nije dovođeno u pitanje odvajanje potrebnih sredstava za razvoj oružanih snaga i njihovu modernizaciju. Sa svoje strane, armija, kao deo društva, uvek je usklađivala svoje potrebe sa materijalnim mogućnostima zemlje, naravno do mere koja ne slabi našu odbrambenu moć. To je slučaj i danas, kada svako, pa i naše oružane snage, mora preuzeti svoj deo zajedničke odgovornosti u naporima za ekonomsku stabilizaciju, koja je i sama po sebi izvanredno značajan činilac odbrambene sposobnosti našeg društva.

Jačanje odbrambene sposobnosti naše zemlje jeste i biće i dalje jedan od najvažnijih zadataka našeg socijalističkog samoupravnog društva, svih radnih ljudi i građana Jugoslavije.

Četrdesetu godišnjicu oružanih snaga proslavljamo bez Tita, bez Vrhovnog komandanta koji je na njihovom čelu stajao bezmalo četiri decenije i koji je u njihovom stvaranju i razvoju imao presudan udeo. Titove misli i poruke i u oblasti odbrane ostaju za nas trajan putokaz. Ali, u jednom stvaralačkom, titovskom smislu prema kome je svaka generacija dužna da u svom vremenu pronalazi ona rešenja koja nalažu novi uslovi i razvoj situacije.

»Revolucija vrijedi« — govorio je Tito — »onoliko koliko je sposobna da razvija i brani svoje tekovine«. Kao što smo do sada, u svim proteklim godinama, jačali tu sposobnost naše revolucije, tako ćemo to učiniti i ubuduće.